

Frivilliga förstärkningsresurser i Jönköpings län 2014-2015

- Projekt frivilliga förstärkningsresurser i Jönköpings län 2014-2015

Meddelande nr 2016:08

Meddelande	nummer 2016:08
Referens	Claes-Göran Ekhall, konsult, mars 2016
Kontaktperson	Kurt Lindberg, Länsstyrelsen i Jönköpings län, E-post kurt.lindberg@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Anders Edstam
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—16/08--SE
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2016
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2016

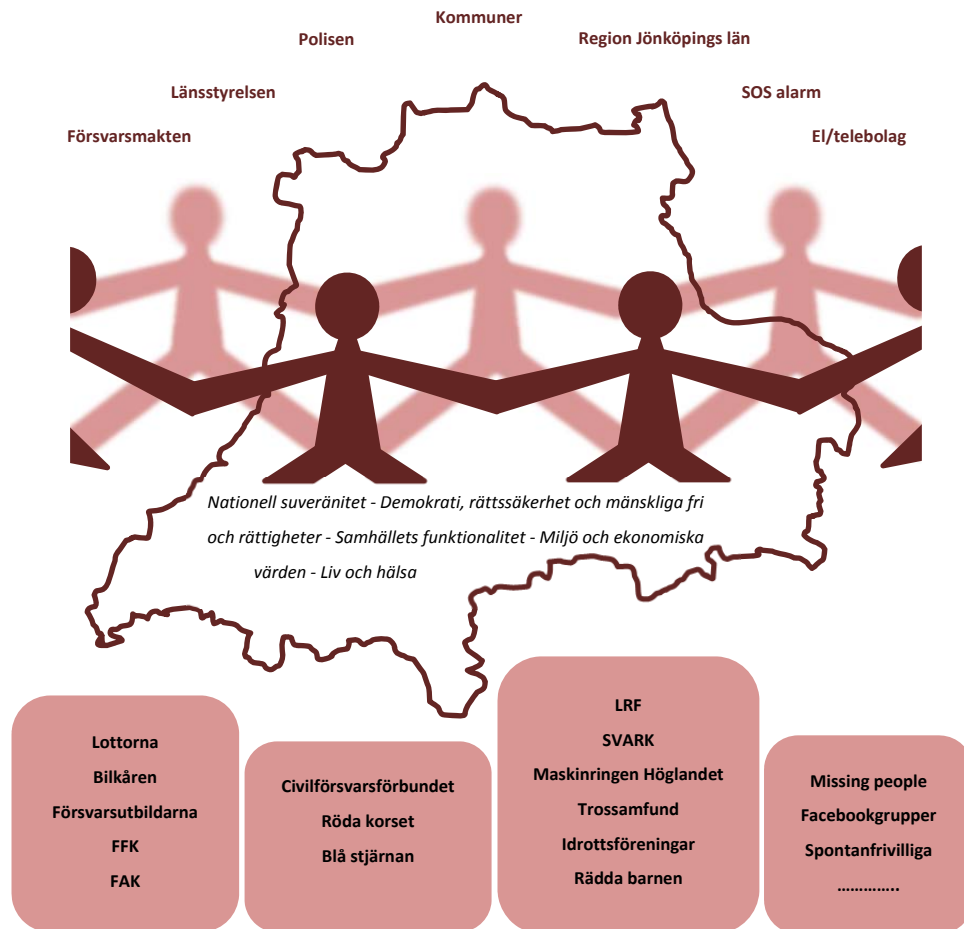
Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
1. Inledning	9
1.1. Bakgrund.....	9
1.2 Syfte	9
1.3 Metod och material.....	9
1.4 Avgränsningar.....	10
2. Krishanteringssystemet	11
2.1 Lagar och förordningar.....	11
2.2 F-samverkan	11
3. Behov hos avnämare	12
3.1 Intervjuade aktörer	12
3.2 Anmälda behov	12
4. Frivillig- och intresseorganisationer	18
4.1 Intervjuade organisationer	18
4.2 Möjligheter att möta aktörernas behov.....	18
4.3 Frivillig resursgrupp (FRG).....	21
5. Skogsbranden i Västmanland 2014	22
6. Utbildning och övningar	23
6.1 Provtutbildningar och typövningar	23
6.2 Stabsassistenter.....	23
6.3 Spontanfrivilliga	23
6.4 Trygghetspunkt/Värmestuga	23
6.5 "Terrängambulanser"	24
7. Gjorda erfarenheter och slutsatser	25
8. Rekommendationer	26
8.1 FFR-ledning	26
8.2 Ökad samverkan mellan avnämare och frivilligorganisationer	26
8.3 Ökad samverkan mellan frivilligorganisationer.....	26
8.4 Utbildnings- och övningsverksamhet	27
9. Projektets fortsättning	28
9.1 Allmänt	28
9.2 FFR-ledning	28
9.3 Nystart av "FOS"	28
9.4 Avtalsfrågor	28
9.5 Fördjupad och breddad utbildnings- och övningsverksamhet.....	28
9.6 Lokalfrågor.....	28
Referenser	29
Bilaga 1. Ordlista	30
Bilaga 2. Arbetsgruppen "Frivilliga förstärkningsresurser"	31

Sammanfattning

Sverige drabbas regelbundet av kriser, olyckor och andra händelser som innebär påfrestningar på viktiga samhällsfunktioner. Vårt krishanteringssystem bygger på tre grundprinciper (ansvars-, likhets- och närhetsprincipen) vilket innebär att myndigheter ska hantera de problemområden, som förekommer inom respektive organisations ansvarsområde. När t.ex. en kommun drabbas av en händelse av ovan nämnt slag, så krävs ofta förstärkning från angränsande kommun eller från andra myndigheter, men trots detta så kan det hända att resurserna inte räcker till över tiden. Det finns då möjligheter att få hjälp från frivilliga. I syfte att utveckla aktörernas/avnämarnas (benämns fortsättningsvis avnämare i denna rapport) förmåga att ta emot frivilliga förstärkningsresurser och att förbättra frivilligas möjligheter att ställa relevanta resurser till förfogande, så har Länsstyrelsen i Jönköpings län genomfört detta projekt under 2014-2015.

Utgående från risk- och sårbarhetsanalyserna har avnämarnas behov av frivilliga förstärkningsresurser inventerats. Det gäller i första hand kommuner och Region Jönköpings län men även ett antal statliga myndigheter samt samhällsviktiga företag, främst inom energisektorn. En förteckning över tänkbara förstärkningsbehov har tagits fram. Dessa har analyserats och en bedömning av lämplighet och realiserbarhet från ett frivilligperspektiv har gjorts. Slutsatserna är att det finns uppgifter, som frivilliga är organiserade och utbildade för, som kan lösas, medan det finns andra områden, som kompetensen saknas i och som kräver utbildning och övning. Det finns också en del områden som är klart olämpliga för frivilliga. Det har också framförts från flera aktörer att förmåga att ta emot förstärkning av frivilliga är låg, på grund av dålig kännedom om vilka organisationer som finns i kommunen och länet och hur man får kontakt med dem.

Krishantering i Jönköpings län; aktörer i F-samverkan, skyddsvärden och exempel på frivilliga förstärkningsresurser.

En inventering av möjligheter till förstärkning från frivilliga i länet har gjorts. Det är främst de frivilliga försvarsorganisationerna som inventerats men även hemvärnet, LRF och några andra organisationer har kontaktats. Frivilligorganisationernas organisationsstruktur varierar mycket. Vissa organisationer har länsförbund, andra har enheter på lägre nivåer ända ner till enskilda socknar (motsvarande). I de större kommunerna finns flera frivilligorganisationer representerade medan det i de mindre finns enbart ett fåtal. Projektet kan också konstatera att aktivitetsnivån varierar högst väsentligt mellan de olika organisationerna. Gemensamt är dock att samtliga frivilligorganisationer är beredda att hjälpa till vid kriser och andra händelser, allt efter egen förmåga.

Vissa frivilliga har spetskompetens, t.ex. piloter och bandvagnsförare, medan andra organisationer kan lösa mer all dagliga sysslor t.ex. vägvisning, utspisning och nödvattenhantering. Samtliga organisationer kan ställa "armar och ben" till förfogande.

Projektet har kommit fram till att det behövs ett "kontaktnav" på länsnivå. Vi har kallat det för FFR-ledning (FFR=Frivilliga FörstärkningsResurser). Den bör på något sätt vara knutet till F-samverkan och verka före, under och efter en kris. FFR-ledningen ska ha mycket god kännedom om vilka frivilligresurser som finns i länet, och vilka kontaktvägar som finns

till dessa. FFR-ledningen ska kunna dirigera lämpliga frivilliga förstärkningsresurser till aktuellt område. FFR-ledningen bör också ha en samordnande roll när det gäller länets frivilliga. Samordningen kan gälla utbildning, övningar, lokaler, materiel m.m. Hur FFR-ledningen ska rekryteras, bemannas och organiseras måste utredas vidare.

Projektet har valt ut och genomfört utbildning och övningar inom några förstärkningsområden. Det har visat sig möjligt att genomföra utbildning och övningar både på lokal och regional nivå. Vissa övningar kan ske med relativt små resurser. En förutsättning för ett bra resultat är dock att avnämarna deltar i planering, genomförande och utvärdering av utbildningen och övningarna. Övningarna bör om möjligt ske i så nära anslutning till skarpa miljöer som möjligt. Kommuner och andra aktörer bör bjuda in frivilliga till utbildningsdagar, övningar, krishanteringsråd m.m. för att skapa kontaktytor och nätverk.

Projektet rekommenderar att en breddad och utvecklad verksamhet sker inom följande områden:

- FFR-ledning.
- Utbildning och övning där länets avnämare tar en aktiv roll.
- Samordning av lokalfrågor.
- Avtal mellan avnämare och organisationer så att frivilliga kan ställas till förfogande i hela länet samt även på andra platser i landet.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Sveriges krishanteringssystem bygger på ett antal grundprinciper (ansvars-, likhets- och närhetsprincipen). Detta innebär bland annat att varje myndighet ska hantera de problemområden som förekommer inom respektive ansvarsområde.

Oaktat kommunernas storlek finns det tillfällen då hjälpbehovet från externa resurser förekommer av större eller mindre omfattning. Vid en regional kris, eller andra situationer då ordinarie resurser inte räcker till över tid, är det inte heller alltid säkert att kommuner och andra kan hjälpa varandra i den omfattning som erfordras. I syfte att avhjälpa och hantera detta har därför Länsstyrelsen i Jönköpings län genomfört ett pilotprojekt för att undersöka möjligheterna att genom frivilliga förstärkningsresurser tillgodose respektive myndighets stödbehov.

1.2 Syfte

Projektets syfte har varit

- att stärka avnämarnas förmåga till samverkan med frivilliga inom länet för att därigenom, och vid behov, öka möjligheterna att hantera påfrestningar i samhället. Sådana påfrestningar kan uppstå vid större olyckor, extrema vädersituationer eller i samband med så kallade extraordinära händelser,
- att värdera verksamheten före, under och efter en händelse,
- att klarlägga vilka behov av förstärkning som finns vid olika händelser,
- att undersöka vilka förutsättningar som finns att tillgodose dessa med hjälp av frivilliga,
- att analysera vilka utbildnings- och övningsbehov hos frivilliga, som finns inom de områden där de sedan tidigare inte hade kunskap och
- att genomföra provutbildningar och övningar inom dessa områden.

Projektets syfte var i grova drag tvåfaldigt, dels att ställa resurser till avnämarnas förfogande då dessa var i behov av stöd, och dels att vidmakthålla och stärka frivilligorganisationerna genom att tilldela dem relevanta uppgifter vid kriser i civilsamhället.

1.3 Metod och material

Projektet har letts av en extern konsult; Claes-Göran Ekhall.

En analys av projektets innebörd gjordes varpå en projektplan upprättades. Handlingar studerades, bl.a. genomförda studier gjorda av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), länsstyrelserna i Halland och Örebro (Se Bilaga 3 Referenser). Dessutom studerades risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) gällande Region Jönköpings län, länets samtliga kommuner och Länsstyrelsen.

Utgående från RSA genomfördes intervjuer med företrädare för krishanteringsaktörer vid länets samtliga kommuner, Region Jönköpings län, Länsstyrelsen samt ett antal statliga myndigheter. En djupanalys av aktörernas stödbehov genomfördes.

Därefter startade en inventering av länets frivilligorganisationer och deras möjligheter att förstärka avnämarna. Ett stort antal frivilligorganisationer intervjuades. En arbetsgrupp bildades med representanter för aktörer och frivilligorganisationer som fungerade som idéskapare och bollplank (se Bilaga 2).

Utgående från en avvägning mellan aktörernas behov och tillgång på frivilliga kunde ett antal områden lokaliseras, som var möjliga att förstärka med frivilligresurser. Fyra av dessa områden valdes ut för provutbildningar och pilotövningar.

Avstämning har skett regelbundet med Länsstyrelsen.

Utöver genomförda intervjuer har ett omfattande material studerats och analyserats ur ett frivilligperspektiv. Bl.a. har ett antal rapporter från skogsbranden i Västmanland studerats (Se Referenser).

1.4 Avgränsningar

I detta projekt har inte avtalsfrågor behandlats.

2. Krishanteringssystemet

2.1 Lagar och förordningar

Två lagar och en förordning är av speciellt intresse för detta projekt.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

I denna lag definieras begreppet ”räddningstjänst”. Dessutom regleras enskildas, kommunernas och statens skyldigheter vid räddningstjänst, samt samverkan.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

I denna lag definieras begreppet ”extraordinär händelse”. Dessutom regleras att kommuner och landsting ska ha krisledningsnämnd, det geografiska områdesansvaret samt utbildning och övning av politiker och anställda. Kommuners och landstings skyldighet att samverka regleras i denna lag.

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

Denna förordning reglerar den frivilliga försvarsverksamheten, Försvarsmaktens och MSBs ansvar för denna. 18 st frivilliga försvarsorganisationer omfattas av denna förordning.

2.2 F-samverkan

F-samverkan i Jönköpings län är ett nätverkssystem för samverkan i såväl vardag som i kris. Modellen syftar till att samverka vid oförutsedda händelser som kan leda till påfrestningar på samhället.

Myndigheter och organisationer måste arbeta tillsammans för att klara viktiga uppdrag vid olika typer av samhällsstörningar. Ett väl uppbyggt samarbete finns sedan många år i Jönköpings län tillsammans med Ydre kommun. Samverkan, som vilar på ett antal lagar inom området, präglas av prestigelöshet vilket kräver insikt, öppen kommunikation och vilja från alla aktörer. Målet är att fördjupa samarbetet mellan myndigheter, samverkande organisationer samt företag för att stärka samhällets beredskap före, under och efter en samhällsstörning. Grunden för samvekan är att se till invånarnas bästa.

En utförligare beskrivning ges i broschyren: ”F-samverkan – en styrka i Jönköpings län” (Utgivningsår 2015).

3. Behov hos avnämare

3.1 Intervjuade aktörer

- Länsstyrelsen
- Länets 13 kommuner.
Anm. 1 Vissa kommuner har gemensam beredskapshandläggare.
Anm. 2 Vaggeryds kommun har lämnat skriftligt underlag.
- Region Jönköpings län (tidigare Landstinget).
- Polisområde Jönköping (tidigare Polismyndigheten i Jönköpings län. Fr.o.m. 2015-01-01 består Polisen av en gemensam myndighet för hela riket)
- Jordbruksverket
- Trafikverket
- EON (telefonintervju)
- Vattenfall (telefonintervju)

3.2 Anmälda behov

I samband med intervjuer genomförda med länets aktörer har nedanstående behov presenterats. Det ska redan här nämnas att intervjuerna genomfördes under våren 2014, således före den stora skogsbranden i Västmanland.

1. ”Armar och ben”.
2. Organisation av spontanfrivilliga.
3. Info-/trygghetspunkter.
4. Skogsbrand.
5. Eftersök av försvunna personer.
6. Hantera nödvattensystem.
7. Sjukdom/smitta.
8. Förstärka vård och omsorg.
9. Drift av mobila elverk.
10. Transporter i väglös terräng, eller vid oväder.
11. Samband. Allmänt och över stora ytor. Bemanning av JILL och Länsstyrelsens ledningsplats.
12. Utrymning av tätort.
13. Förstärka sjukvårdens akutmottagningar, för att ta hand om anhöriga.
14. Ta hand om tamdjur vid djursjukdomar.
15. Stabsstöd och informatörer till Jordbruksverkets ledningsorganisation.
16. Stabsstöd till JILL och Länsstyrelsens ledningsplats.
17. Flygövervakning.

18. CBRN.
19. Biträda vid distribution av nödvatten.
20. Biträda på trygghets-/servicepunkter/värmestugor.

Av ovanstående har ett antal behov kunnat sorteras bort, då behoven svårligen kan täckas genom tillförsel av frivilligresurser. Sålunda har de verksamheter som berör behov inom främst sjukvården (exempelvis 7 – Sjukdom/smitta) inte ansetts kunnat mötas, då dessa behov sannolikt skulle kräva specialistkompetens. Projektet har också sett svårigheter att till fullo uppfylla kraven vad avser förstärkning av vård och omsorg inom andra områden än ren stödverksamhet. Å andra sidan skulle möjligen förstärkningspersonal kunna utgöra stöd vid omhändertagande i masskadesituationer i anslutning till väntsalar eller på annat sätt. Region Jönköpings län har också i sin redovisning pekat på just dessa saker och uttryckt tvivel till om det verkligen skulle utgöra en reell möjlighet.

Projektet har också ställt sig frågande till möjligheterna att kunna utgöra ett verksamt stöd när det gäller omhändertagande av tamboskap vid djursjukdomar. Den enda organisation som har detta på sin agenda är Jordbruksverket, och eftersom projektet inte avser att konkurrera med denna myndighets utnyttjande av SBS-resurser, med vilken de sedan länge har ett skrivet avtal, faller det i utkanten av verksamhetsbehoven.

Ytterligare ett område som uppvisar svårigheter är behovet av stöd inom CBRN-området. Även detta område kräver i stor utsträckning specialistkompetens. En sådan kan möjligen sökas hos Försvarsutbildarna och hos Försvarsmakten (Hemvärnets CBRN-plutoner). Vad avser de senare finns ingen sådan inom länet, åtminstone för närvarande, och det är oklart om det ens på sikt kommer att finnas någon sådan resurs.

Kommentarer till anmälda behov

1. ”Armar och ben”

Är den del av projektet som är minst problematiskt och som inte kräver vare sig utbildning eller övning. Floran av verksamhet inom detta område kan variera högst avsevärt allt efter stundens behov. Sålunda har i skrivande stund Jönköpings kommun bådåt upp ett antal personer för att förbereda och hantera de akuta asylboenden som är kopplade till kommunernas roll under nuvarande flyktingmottagning.

2. Organisation av spontanfrivilliga.

Detta område kan kopplas till ett antal andra verksamhetsområden där bland annat armar och ben erfordras, exempelvis vid skogsbränder, eftersök eller översvämningar. Det kan handla om att ta emot, informera, registrera och fördela frivilliga, som inte tillhör någon frivilligorganisation eller har något avtal, men ändå vill hjälpa till. Erfarenheten visar att det ibland kan bli en belastning för räddnings- och krisledning när det blir en anstormning av frivilliga, och därför kan organiserade och förberedda frivilliga hjälpa till med att ta hand om spontana.

3. Info- och trygghetspunkter.

Överensstämmer i stort helt och hållet med vad som skrivs under punkt 20, här dock med betoning på ett informationsperspektiv.

4. **Skogsbrand.**

Verksamheten vid en större skogsbrand är extremt resurs- och personalkrävande. Projektet har inte haft för avsikt att utbilda personal så att dessa kan utnyttjas för brandbekämpning, utan snarare att verka som stöd åt den personal som är tränad och avsedd för detta. Erfarenheterna från Västmanlandsbranden visar bland annat på detta behov, att sköta livsmedelshantering, svara för förläggningsdelar, biträda med sammanställningar och informationsarbete.

5. **Eftersök av försvunna personer.**

Eftersök är i första hand en polisiär uppgift. Ibland är förhållandena sådana att det fordras stora resurser för att genomöka till exempel otillgängliga terrängavsnitt. Vid sådana tillfällen har organisationen Missing People ofta kallat resurser i form av frivilliga att genomföra sökning, ofta i områden där polisen själva inte haft förmåga eller ännu inte haft tid att söka. Polisen har ibland uppfattats som motståndare till sådan sökning, i all synnerhet om det rör sig om potentiella brottsoffer, då man menat att privatpersoners eftersök kan försämra eller omöjliggöra användning av eller finlandet av användbara spår runt fyndplatser.

Hur detta område skall behandlas blir en fråga att hantera vid projektets fortsättning.

6. **Hantera nödvattensystem.**

Nödvatten är något som utnyttjas vid avbrott i ordinarie vattenförsörjningssystem, eller då dessa inte kan användas av annan anledning. Projektet har här förutsatt att frivilliga kan delta vid utdelning av nödvatten till behövande allmänhet.

7. **Sjukdom/Smitta**

Detta område har i efterhand reducerats avsevärt. Dels anser Region Jönköpings län och kommunerna att det sannolikt fordras kvalificerad kompetens för att verka inom området, vilket i sin tur kräver lång tid. Dessutom kräver det lång erfarenhet av motsvarande arbetsuppgifter som frivilliga i allmänhet inte kan förutsättas besitta. Projektet anser därför att detta behov inte kan beaktas eller ses som en relevant uppgift.

8. **Förstärka vård och omsorg.**

Detta område är i viss mån kopplat till ovanstående, men det kan ändå finnas tillfällen där relevanta uppgifter kan utföras, exempelvis vid vaccinationstillfällen, där det gäller att skapa ordning och reda vid lång köbildning, svara för servering av dryck och annat, ta hand om och biträda personer med nedsatt rörlighet eller andra förmågor etc.

9. **Drift av mobila elverk.**

Denna uppgift uppfattar vi som synnerligen relevant då samhället i mycket stor grad är beroende av elektricitet. På de platser där kommuner svarar för utsättning och drift av elverk kan personalen möjligen betjäna densamma, men med biträde av frivilligpersonal som ser till att fylla på drivmedel då detta behövs. På andra ställen kan personal ha mer omfattande uppgifter, vilket i sin tur kräver viss utbildning. Här i länet har exempelvis FAK nyligen skickat ett tiotal personer på utbildning till elverksskötare i Åsbro. Den utbildning som de genomgått kan med fördel genomföras på regionalt plan framöver, och utbildad personal användas på ovan angivet sätt.

10. Transporter i väglös terräng, eller vid oväder.

För att kunna genomföra denna typ av transporter krävs specialfordon med allterrängkapacitet. De enda som har tillgång till sådana fordon är kommuner, elbolag samt FAK. Kommunerna kan behöva utnyttja fordonen för att hämta eller undsätta befolkning som till följd av oväder, stormar eller annan anledning inte själva kan ta hand om sig eller har behov av hjälp i övrigt. Det kan här röra sig om äldre som har regelbunden hemhjälp, personer som är i behov av medicinsk tillsyn men som normalt vistas i hemmet, d.v.s. transporter av hemtjänst och hemsjukvårdspersonal m.m. Det kan även röra sig om transport av brandpersonal och släckutrustning till otillgängliga platser, eller helt enkelt att ersätta räddningstjänsternas egna bandvagnsförare med frivilligpersonal, för att frigöra kvalificerad kapacitet för brandbekämpning. Elbolag kan behöva hjälp med transport av såväl materiel som personal vid större skador på näten, avpatrullering av kraftledningsgator inför och efter snöoväder och stormar m.m.

Vad avser Region Jönköpings läns behov kan detta ses som såväl en transportkapacitet när det gäller att föra ut kvalificerad medicinsk personal till otillgängliga olycksplatser, om sådan erfordras, eller transportera patienter från olycksplats eller patienter från avspärrade områden till område där transport kan fortsätta med vanlig ambulans.

11. Samband. Allmänt och över stora ytor. Bemanning av JILL och Länsstyrelsens ledningsplats.

Samband bygger idag i stor utsträckning på en struktur som är beroende av obrutna kedjor för att överbringa meddelanden och information från en punkt till en eller flera andra. Då dessa bryts och redundansen inte är tillräckligt stor slås kommunikationsmöjligheterna ut. Inte ens Rakel är tillräckligt stryktåligt och redundanta i sammanhanget då även dessa i huvudsak bygger på kontinuerlig elförsörjning. Reservbatterier (UPS) finns visserligen, men hur lång tid och vilken kapacitet dessa har är sekretessbelagd information. Jönköpings län har därför bibehållit de gamla 80 MHz-systemen, men livslängden för dessa är osäker, i all synnerhet som vitala reservdelar idag saknas.

Vi behöver därför, för att kunna upprätthålla förbindelser under svårt störda förhållanden kunna utnyttja reservsambandsmedel i stor utsträckning. Bland dessa ingår kortvågsradio som ett lämpligt medel. FRO har tyvärr inte den verksamhet som befordrar någon större trovärdighet idag. Projektet har därför vänt sig till Södra Vätterbygdens amatörradioklubb (SVARK) för att nå åsyftad verkan och säkerhet.

12. Utrymning av tätort.

Utrymningsbehovet kan i huvudsak förekomma av två anledningar. Dels av rent säkerhetsmässiga skäl där ett okänt föremål (misstänkt bomb) hotar befolkningens säkerhet inom en begränsad yta, eller där ett tåg, lastbil eller stationär tank/cistern har eller riskerar att rämna eller en brand i ett företag med produktion eller lager av varor som vid brand genererar nitrösa gaser, medförande att befolkningen i området kan drabbas av skadlig eller giftig gas/rök.

Beroende på bakomliggande orsaker är det antingen polisen eller räddningstjänsten som initierar utrymningen.

Här fordras registrering för att veta vilka som utrymt, vilka lägenheter/bostäder som är tomma m.m. Här anser vi att frivilligpersonal kan, om tidsförhållandena tillåter, biträda

med administrativt arbete, sammanställningar etc.

13. Förstärka sjukvårdens akutmottagningar, för att ta hand om anhöriga.

Som anges under punkterna 7 och 8 här ovan anser vi att det kan finnas situationer där frivilliga kan biträda sjukvårdspersonalen med att ta hand om anhöriga vid tillfällen där en masskadesituation inträffat, för att därigenom avlasta sjukvårdspersonal till mer kvalificerade uppgifter.

14. Ta hand om tamdjur vid djursjukdomar.

Att ta hand om djur kräver viss vana. Därför måste denna uppgift kopplas till tidigare utbildning hos frivilligpersonal, alternativt använda sig av LRF-medlemmar som i sin dagliga gärning har detta som arbetsuppgifter. Någon utbildning och övning inom området avses inte genomföras. Den enda frivilligorganisationen som har denna uppgift på sitt program är Svenska Blå Stjärnan (SBS). SBS har idag ett gällande skriftligt avtal med Statens Jordbruksverk (SJV). Därför avser projektet att låta SJV ha första ”tjing” på SBS medlemmar. Och endast utnyttja dem vid tillfällen då SJV inte har ett föreliggande behov.

15. Stabsstöd och informatörer till Jordbruksverkets ledningsorganisation.

Se anmärkningarna här ovan under 14. Jordbruksverket har under lång tid deltagit vid SLK stabsassistentutbildning på Älvkarleö och utgående från de enskilda elevernas prestationer där tecknat kontrakt med de som de anser särskilt lämpliga.

Projektet har för närvarande ingen kunskap om huruvida det i sammanhanget finns någon utbildning av motsvarande typ, där Jordbruksverket ”raggar” informatörer.

16. Stabsstöd till JILL och Länsstyrelsens ledningsplats.

Länsstyrelsen har inte många operativa uppgifter enligt gällande lagar och förordningar. I själva verket har landets länsstyrelser bara en, räddningstjänst och sanering i samband med kärnteknisk olycka (med radioaktivt nedfall som följd). Denna är å andra sidan oerhört viktig och här erfordras mycket personal för att klara uthållighet under lång tid. Dessutom kommer en sådan händelse att påverka Länsstyrelsens linjeverksamhet under lång tid vid nedfall (sanering efter en kärnteknisk olycka kan komma att vara i ett antal år om det vill sig illa). För att hantera de eventualiteter som kan uppkomma i en sådan situation krävs antingen att vi anställer ett antal nya befattningshavare, eller så använder vi frivilliga förstärkningsresurser inom de områden där dessa kan verka.

Ett annat område kan utgöras av en smittsam djursjukdom (epizooti) där Länsstyrelsen kan ges uppgifter av ansvarig krishanterande myndighet – Jordbruksverket. Även sådana kan bli långvariga och ta, åtminstone initialt, mycket personella resurser i anspråk. Uppgifterna här är inte enbart direkt knutna till epizootibekämpning utan minst lika mycket till konsekvenser av avspärrningar av vägar, störningar i samhället i övrigt etc.

Motsvarande behov finns inom länets regionala krissamverkan (F-samverkan) om behov uppstår att upprätta en stab i anslutning till SOS Alarm.

17. Flygövervakning

Denna uppgift är knuten till Frivilliga Flygkårens (FFK) verksamhet och kräver utbild-

dade piloter och flygplan. Att lösa dessa uppgifter står utanför ”vanliga” frivilligas kompetens. Däremot skulle, i en stor händelse, personal kunna avdelas för att stödja FFK's stabs- eller annan verksamhet (exempelvis drivmedelsförsörjning, förplägnad och förläggning etc.)

18. Kemiska-, biologiska- och Radionukleära stridmedel (CBRN)

Uppgiften kräver i mycket hög grad dels specialutbildning och dels specialutrustning i form av skydd och mätinstrument m.m. Endast ett fåtal aktörer kan idag verka inom området. Den mest troliga aktören från frivilligsidan är de delar av FM som kan frigöras, ex.vis Hemvärnets CBRN-plutoner. Av dessa finns f.n. endast en inom Militärregion syds (MRS) område. Härutöver kan viss kompetens finnas inom den personal som tillhör Försvarsutbildarna. Den senare resursen är vad avser förmåga och kapacitet idag okänd.

19. Biträda med distribution av nödvatten.

Det absolut snabbaste sättet att slå ut ett samhälle är att påverka dess vattenförsörjning så att det slås ut eller att sprida smitta i detsamma. Vi har under de senaste åren sett exempel på hur relativt sett harmlösa mikroorganismer gjort vattensystemen i princip obrukbara i delar av större tätorter (Östersund och Skellefteå). Att dela ut nödvatten är en stor uppgift där frivilliga förstärkningsresurser kan ha en mission att fylla. Nödvatten är i första hand inte till för att hålla industri och processer igång utan främst för svara för den enskildes överlevnad.

Verksamheten skulle kunna innebära ett deltagande vid utdelningsplatser, logistikhantering vid depåer etc.

Se även punkt 6.

20. Biträda på trygghets- och servicepunkter/värmestugor.

I situationer där den enskildes möjligheter att klara sig utan el och andra för överlevnaden mer eller mindre nödvändiga tekniska försörjningssystem är begränsade eller omöjliggjorda, har kommunen ansvar för att upprätta någon av ovanstående funktioner (olika namn på samma sak). Frivilligpersonal kan biträda vid hantering av registrering, logistikhantering, förläggnings och förplägnadsdelar. Även personal för stabsstöd kan erfordras på respektive plats.

4. Frivillig- och intresseorganisationer

4.1 Intervjuade organisationer

Norra Smålands hemvärnsbataljon. Tillhör Försvarmakten.

Frivilliga försvarsorganisationer

Det finns enligt frivilligförordningen; ”Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet”; 18 st frivilliga försvarsorganisationer. Dessa får uppdrag av Försvarmakten och/eller Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Av dessa har följande organisationer funnits intressanta för länets civila krishantering:

Civilförsvarförbundet (SCF)

Frivilliga automobilkåren (FAK)

Bilkåren

Blå Stjärnan (SBS)

Lottorna (SLK)

Frivilliga Flygkåren (FFK)

Frivilliga Radioorganisationen (FRO) Ej intervjuad.

Försvarsutbildarna

Röda Korset (RK)

Frivilliga motorcykelkåren (FMCK)

Brukshundklubben (SBK) Ej intervjuad.

Andra organisationer

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)

Maskinring Höglandet (MR Höglandet)

Södra Vätterbygdens Amatörradioklubb (SVARK)

4.2 Möjligheter att möta aktörernas behov

Hemvärdet (Hv)

Hemvärdet utgör en del av Försvarmakten (FM). Inom Jönköpings län finns i dagsläget en hemvärnsbataljon. Hemvärnssoldaterna är frivilligt rekryterade och vissa tillhör en frivillig försvarsorganisation. Hemvärdets deltagande i projektet är överlag osäker. Under genomförandet av pilotprojektet har kontakter med såväl Militärregion Syd (MRS) som Rikshemvärnsstaben tagits för att undersöka förutsättningarna för Hemvärdets deltagande. Av de lämnade svaren framgår att möjligheten finns, men att såväl MRS som Rikshemvärnschefen ser i första hand till Försvarmaktens behov. Först om det inte föreligger något behov hos FM kan resursen utnyttjas som förstärkningsresurs åt andra myndigheter/kommuner. Tills vidare ingår därför Hemvärdet som en aktör på frivilligsidan i projektet.

Civilförsvarförbundet (SCF)

Civilförsvarförbundet har en länsorganisation, och fyra civilförsvarsföreningar inom länet. Det finns också ett relativt stort antal medlemmar som betalar sin medlemsavgift direkt till länets distriktsstyrelse. Det kan bero på att ett antal föreningar av olika skäl upplösts men

att det finns medlemmar, som fortfarande vill vara medlemmar i förbundet. Åldersstrukturen hos medlemmarna är relativt sett hög, varför endast ett fåtal av anmälda behov kan utföras av dessa. Tyvärr är rekryteringen för närvarande svag. Ett antal kommuner har avtal med lokala Civilförsvarsföreningar vad avser nyttjande av FRG. Civilförsvarsförbundet har några självskyddsinstruktörer i länet som genomför kurser i bl.a. HLR. Kursverksamheten är av mindre omfattning. Distriktet disponerar förrådsutrymmen i Huskvarna brandstation.

Frivilliga automobilkåren (FAK)

FAK är en länsorganisation som har en aktiv medlemsverksamhet. FAK har vid ett antal tillfällen utnyttjats av eller satts i beredskap av såväl länets som andra läns kommuner och aktörer. Den egna utbildningsverksamheten är relativt omfattande och det finns ett program för såväl grund- som fortbildningsutbildning och övningar framtaget för nästkommande treårsperiod. FAK har genom avtal såväl föreningslokaler som förråd för fordon och annan utrustning söder om Jönköping. FAK har också tagit över en större mängd överskottsmateriel och fordon från Försvarsmakten bl.a. bandvagnar, hjullastare, elverk och motorsågar. FAK har ett avtal med Länsstyrelsen, Polismyndigheten, länets kommuner (+Ydre kommun) samt Region Jönköpings län Jönköpings län om förstärkningsresurser från FAK.

Bilkåren

Bilkåren har tre kårer i Jönköpings län, Jönköping-Huskvarna, Höglandet och Smålandsstenar. Sammanlagt finns det cirka 150 medlemmar. Länsorganisation saknas. Jönköping-Huskvarnakåren har egen föreningslokal i Jönköping. Bilkåren utbildar och bemannar förare till hemvärnet. Det finns också medlemmar som är medlemmar i FRG. Medlemmarna bör ha huvuduppgifter med allt som har med transporter att göra, men även elverk, motor-drivna pumpar m.m. Utbildning krävs.

Blå Stjärnan (SBS)

Det finns en kår som omfattar Jönköpings län och som har cirka 120 medlemmar. SBS har avtal med Statens Jordbruksverk (SJV) avseende deltagande i verksamhet relaterad till epizootiska djursjukdomar. Man har också varit inblandad i skarp verksamhet inom detta område, t.ex. vid blåtungebekämpningen under 2009 och framåt. SBS ska också kunna besätta stabsassistentpositioner vid såväl Operativa- som Nationella ledningscentralen (OLC resp. NLC).

Lottorna (SLK)

Lottorna har sju kårer i länet, med sammanlagt 100-150 medlemmar. Länsorganisation saknas, men ett nätverk är under uppbyggnad. Ett litet antal lottor har avtal med hemvärnet. Många har utgått på grund av för få genomförda kontrakterade timmar eller av ålderskäl. Bredden i verksamheten verkar för närvarande smal. Lottakåren har inte heller någon påtaglig verksamhet för civil krishantering, men ett antal medlemmar har genomgått stabsassistentutbildning och kan ingå i såväl SJV som andra organisationers staber. De avtal som förekommer är mellan myndighet (SJV) och respektive person. Inga avtal mellan myndigheter (avnämare) och organisation finns.

Frivilliga Flygkåren (FFK)

Det finns en länsflygavdelning med cirka 65 medlemmar i länet. För den civila delen har FFK en Flyginsatsgrupp och för den militära delen en Hemvärnsflyggrupp. FFK har avtal med bl.a. Länsstyrelsen, Trafikverket, Svenska kraftnät och Polisen. Genom skogsbrandfly-

get genomförs uppdrag för de kommunala räddningstjänsterna, Länsstyrelsen m.fl. Med dagens utbildning kan FFK bl.a. utföra trafikövervakning vid utrymning, flygövervakning och ge direktrapporter inklusive bilder till respektive krisledning. FFK har tillgång till RAKEL och har en tjänsteman i beredskap (TIB) på riksnivå.

Frivilliga Radioorganisationen (FRO)

FRO's tillvaro och verksamhet verkar vara i avtagande och på mycket låg nivå. Ett stort antal av dess medlemmar är också medlemmar i Södra Vätterbygdens Amatörradioklubb (SVARK). Se nedan! Trots upprepade kontakter med FRO har denna organisation inte visat något intresse.

Försvarsutbildarna

Försvarsutbildarna har rikstäckande förbund och regionala förbund. Av de rikstäckande förbunden torde främst CBRN-förbundet och Kriskommunikatörerna vara av intresse för den civila krishantering. Det regionala förbundet heter Norra Smålands Försvarsutbildningsförbund och täcker Jönköpings län samt Hultsfreds och Vimmerbys kommuner. Det fanns tidigare ett antal lokala föreningar med de flesta är numera upplösta och medlemmarna är direktanslutna till länsförbundet. Det finns cirka 1300 medlemmar i länsförbundet totalt. De största resurserna går för närvarande åt till att utbilda hemvärnssjukvårdare, ett uppdrag som är övertaget från Röda Korset. De medlemmar som vill hjälpa till med civil krishantering bör ansluta sig till FRG. Förbundet kommer att meddela detta till sina medlemmar.

Röda Korset (SRK)

SRK består av ett mycket stort antal små kretsar. Det finns ingen kommun- eller länsorganisation, men däremot ska det finnas kommunsamordnare, som i vissa fall är gemensam för flera kommuner. Ett exempel är Jönköping, Mullsjö och Habo kommuner som har ett samverkansråd bestående av nio kretsar. I länet finns 17 st Mötesplats Kupan som också fungerar som secondhandbutiker. Dessa platser skulle kunna fungera som trygghetspunkter om personalen var utbildad och informerad. I länet finns också två Förstahjälpengrupper; Jönköping och Höglandet; som skulle kunna hjälpa till vid kriser. Detta skedde vid storbranden i Eksjö stad i augusti 2015. Röda korsets potential borde kunna utnyttjas mer i krishantering än nu är fallet, men det kräver förberedelser och ett fungerande nätverk.

Frivilliga motorcykelkåren (FMCK)

FMCK utbildar motorcykelordonnanser bl.a. till hemvärdet. I länet finns en kår; FMCK Eksjö. Kåren har varit representerad av en person vid de informationsmöten som projektet arrangerat och visat visst intresse för frivilliga förstärkningsresurser. Motorcykelordonnanser skulle kunna vara ett utmärkt komplement till andra transportresurser speciellt på små och smala vägar.

Brukshundklubben (SBK)

Det finns en eller flera brukshundklubbar i varje kommun. Länets klubbar tillhör Smålandsdistriktet utom Habo och Mullsjö brukshundklubb som tillhör Skaraborgsdistriktet. Försök att kontakta Smålandsdistriktet har gjorts utan resultat. Utbildade hundekipage skulle kunna vara en tillgång i olika sammanhang i krishantering. På grund av SBKs stora spridning i länet torde det finnas en mycket god lokalkännedom hos medlemmarna. Fortsatt arbete för att knyta kontakt med SBK bör göras på lokal och regional nivå.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)

LRF har cirka 11 000 medlemmar i länet, organiserade i 79 lokalavdelningar. Dessa ingår i ett nätverk med regional representation i form av ett regionkontor i Jönköping. Därutöver finns kommunsamordnare som ansvarar för en kommun. Undantag utgör Gnosjö-Gislaved och Mullsjö-Habo, som har gemensam kommunsamordnare. I Eksjö's lokala krishanteringsråd ingår LRF's kommunsamordnare, vilket upplevs som positivt. Då merparten av medlemmarna dels har tillgång till materiella resurser i varierande form och dels har en mycket god person- och lokalkännedom ses LRF som en påtaglig resurs. Vid olika kriser börjar krisarbetet automatiskt ute i lokalavdelningarna. Man hjälper grannar men även utanför avdelningarna och LRF's nätverk innebär en mycket god informationskälla för aktörerna.

Maskinring Högländet (MR Högländet)

MR Högländet är en sammanslutning av entreprenörer med tillgång till avancerade materiella resurser i form av lastbilar, entreprenadmaskiner etc. Maskinringen har vid ett antal tillfällen erbjudit sina tjänster. Det finns för närvarande inget avtal med denna organisation, men intresset att hjälpa till vid olika kriser är stort.

Södra Vätterbygdens Amatörradioklubb (SVARK)

Med kortväg når man hela världen. Med VHF/UHF når man dubbla avståndet till horisonten. Klubben bildades 1970 och har cirka 130 medlemmar. En ny klubbstuga håller på att byggas vid Axamo. Många medlemmar har utrustning hemma eller monterade i bilar. Det finns radiolänkstationer på höga platser i området. Dessa medger ungefärlig täckning med radiosamband: Ulricehamn – Ödeshög – Lammhult – Eksjö. Det finns repetrar i andra delar av länet. SVARK är beredda att stödja den civila krishanteringen. Kan vara ett komplement till RAKEL. Någon form av avtal/överenskommelse bör ingås med aktörerna för att säkra försäkringsfrågor m.m. Det finns (eller har funnits) ett avtal mellan SVARK och Jönköpings kommun.

4.3 Frivillig resursgrupp (FRG)

FRG är en frivillig resurs för kommunal krishantering. Syftet är att få ett strukturerat samarbete mellan kommun och frivilliga och på så sätt ge kommunen tillgång till extra personalresurser vid kriser. Kommunen beslutar när FRG ska sättas in. När FRG sätts in är medlemmarna försäkrade och får ersättning. En del kommuner har samma avtal för FRG som för deltidsbrandmän. FRG-medlemmar bör vara medlem i någon av de 18 frivilliga försvarsorganisationer som finns. FRG-medlemmar genomgår en 36-timmars grundutbildning som sker i samverkan med Civilförsvarsförbundet. Civilförsvarsförbundet får stöd från MSB för att genomföra utbildningarna. (Källa. Krisberedskapsmyndigheten, 2006)

I Jönköpings län finns tre FRG; Jönköping, Gränna och Aneby-Eksjö. Avtalsläget är oklart. För att kunna utnyttja FRG i flera områden än i den egna kommunen bör avtalen vara formulerade så att detta möjliggörs. Vid skogsbranden i Västmanland 2014 utnyttjades 25 FRG-grupper från flera län. Avtalsfrågan måste utredas i detta projekts fortsättning. Det gäller inte bara FRG utan även andra förstärkningsresurser.

5. Skogsbranden i Västmanland 2014

I augusti 2014 inträffade skogsbranden i Västmanland. Ett stort antal utredningar och rapporter är gjorda och har studerats i detta projekt. Ur ett frivilligperspektiv är Försvvarshögskolans rapport ”Bara skog som brinner” (FHS 640/2014; Diarienummer 457-6556-2014) intressant. Rapporten kompletteras av kommunvisa rapporter.

Av denna rapport framgår bland annat:

Utöver 25 st. FRG deltog ett stort antal frivilligorganisationer bl.a. FAK, Bilkåren, Försvvarsutbildarna, FRO, Röda Korset, Blå Stjärnan, Lottorna och LRF. Som en del av Försvvarsmakten deltog Hemvärnet. En mängd företag hjälpte till. Dessutom kontaktade cirka 700 personer räddningsledningen och ville hjälpa till. Även en mängd materiel skänktes till de drabbade.

Slutsatser och lärdomar från skogsbranden är bl.a.

- Avtal med frivilligorganisationer bör vara skrivna så att förstärkningsresurser kan utnyttjas i hela landet.
- Ansvarsförhållanden för att disponera frivilligresurser måste vara utklarade före en kris. Det måste vara tydligt vem som har rätt att kalla in frivilliga förstärkningsresurser.
- Frivilliga som sätts in bör vara ”självgående” d.v.s. ha egna fordon och logistik med sig, så att det inte belastar krisledningen, i varje fall i ett inledningsskede.
- Spontanfrivilliga och gåvor måste tas om hand på ett relevant sätt men får inte bli en belastning i krisledningen.

6. Utbildning och övningar

6.1 Provtutbildningar och typövningar

Inom projektets ram har genomförts ett antal typutbildningar och typövningar. Utifrån den behovsanalys som gjordes efter intervjuer med aktörer, så valde vi först ut fyra områden; stabsassistenten, omhändertagna spontanfrivilliga, trygghetspunkter/värmestugor och ”ter-rängambulanser”. Utbildnings- och övningsplaner är framtagna för samtliga områden. Utvärderingar är genomförda och finns dokumenterade.

6.2 Stabsassistenter

Under våren 2015 genomfördes utbildning av 16 stabsassistenter tillhörande 5 frivilliga försvarsorganisationer. Denna utbildning skedde under en lördag och söndag i Länsstyrelsens ledningscentral. Tre tjänstemän från beredskapsenheten samt en konsult ledde utbildningen. Utvärdering av utbildningen är gjord med ett i huvudsak positivt gensvar.

Under hösten 2015 följdes denna utbildning upp med en övning som genomfördes under en lördag, även denna gång i Länsstyrelsen och med ungefär samma övningsledare som vid utbildningen. Övningen genomfördes med ett scenario, oväder. De övade stabsassistenterna besatte biträdesbefattningar i tre spelade kommuner, och fick lösa olika uppgifter såsom dagboksanteckningar, lägeskartor, tablåer, avlösningar m.m. Övningen utvärderades och bedömdes som nyttig och funktionell.

Denna utbildning och övning var de mest resurskrävande (personal och förberedelser) i projektet.

6.3 Spontanfrivilliga

Under våren 2015 genomfördes utbildning och under hösten samma år genomfördes en övning i omhändertagande av spontanfrivilliga. Detta skedde under var sin vardagskväll med cirka 20 deltagare. Utbildning och övning följde Civilförsvarsförbundets guide ”30-minutersmetoden” och leddes av en instruktör från detta förbund. Vid denna typ av övning finns ett behov av figuranter som spelar spontanfrivilliga. Det finns ett behov att förenkla blankettfloran samt att tydliggöra hur man gör med identitetskontroll, anställning, avtal, försäkringar m.m. när man sätter in en spontanfrivillig i ett skarpt läge. I denna utbildning och övning deltog inte någon representant för avnämaren vilket upplevdes som en brist.

6.4 Trygghetspunkt/Värmestuga

Under våren 2015 genomfördes utbildning och hösten samma år en utbildning avseende trygghetspunkt under två vardagskvällar. Detta skedde på en av Eksjö kommuns förberedda trygghetspunkter, Olsbergs Aréna, och leddes av Eksjö kommun samt en instruktör från Civilförsvarsförbundet. Deltagare var personal från kommunen som ansvarar för trygghetspunkten samt ett mindre antal frivilliga. Utbildning och övning anpassades till de lokala förhållandena på trygghetspunkten och omfattade bl.a. planer, bemanning, lokaler,

elverk, samband, utspisning, information och skyltning. Vid en storskalig övning krävs mer omfattande förberedelser bl.a. inkoppling av reservkraft och ett större antal figuranter.

6.5 "Terrängambulanser"

Delområdet "terrängambulanser" övergick till ett utvecklingsprojekt som genomfördes av Region Jönköpings län och FAK.

7. Gjorda erfarenheter och slutsatser

Frivilligorganisationerna är organiserade på läns- kommun- eller kommunaldelnivå. Det därför svårt för kommuner och andra aktörer att få en överblick och kännedom om vilka frivilligorganisationer som finns representerade i sitt område och hur man får kontakt med dessa. Det kan även vara svårt för aktörerna att få denna överblick på regional nivå. Det skulle därför vara en fördel om en ledningsenhet för de frivilliga förstärkningsresurserna (FFR-ledning) tillskapades.

Det har under pilotprojektet huvudsakligen, med vissa undantag, varit Länsstyrelsen som genomfört verksamheten, medan övriga avnämare har haft en mer tillbakadragen roll. Undantag är dock Eksjö kommun som medverkat vid utbildning och övning angående trygghetspunkt/värmestuga.

En förutsättning för ett bra resultat av utbildningar och övningar är att blivande avnämare deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering. Det är också viktigt att övningar genomförs i nära anslutning till skarpa objekt eller händelser. För att ytterligare stärka kontaktytorna mellan frivilliga och aktörer bör frivilliga bjudas in till kommuners m.m. beredskapsdagar, övningar och seminarier. Frivilliga kan också ingå i övningsledningar och utgöra figuranter vilket upplevs som lärorikt.

Vid genomförande av ett fullskaleprojekt krävs ett betydligt högre deltagande från de aktörer som kan skörda frukterna av förstärkningsresurserna. Detta gäller såväl vad avser deltagande i utbildning som övning. Frivilligaktörerna bör informeras om kommunala organisationer, risker, krishanteringsplaner och resurser etc. Allt detta måste ske under ett ”före”-perspektiv. När olyckan, krisen etc. väl inträffar är det som regel för sent.

Medlemmar i frivilligorganisationer har ofta ett arbete som ska skötas under vardagar och därför måste utbildning och aktiviteter läggas på vardagkvällar eller under helger. Det uppstår då en konflikt med deltagare från kommuner och andra aktörer som då måste omfördela arbetstid eller arbeta på övertid. Hur detta ska lösas bör analyseras i ett fortsatt arbete.

Vid kvällsövningar blir ofta restiderna för långa för deltagare från hela länet. Det är då lämpligt att bjuda in deltagare enbart från den egna samt angränsande kommuner. Om man vill genomföra aktiviteter för frivilliga i hela länet bör detta ske vid veckoslut.

8. Rekommendationer

8.1 FFR-ledning

Gemensam ledning för frivillig förstärkningsresurs (arbetsnamn: FFR-ledning) bör tillskapas under perioden 2016-2018 (när det finns tillräcklig substans för sådan). En sådan skulle kunna ha som uppgift att vara sammanhållande för de beställningar som läggs hos frivilligorganisationerna vid krislägen där avnämare behöver förstärkning av olika slag. I uppgiften bör också ligga att ajourhålla listor över kunskaper och färdigheter (användbarheten) hos olika organisationers medlemmar, uppdatera kontaktlistor etc. Denna organisation skulle även kunna utgöra kärnan av samverkansorganisationen (FOS). Genom en tät och god samverkan med förstärkningsorganisationerna kan dessutom respektive aktörs behov tydliggöras, vilket torde leda till att rätt resurser kan tillhandahållas på ett bättre sätt.

8.2 Ökad samverkan mellan avnämare och frivilligorganisationer

En mängd olika aktiviteter kan genomföras för att förbättra kontakter och kunskap om varandras organisationer. Avnämare bör bjuda in frivilligorganisationer till beredskapsdagar, seminarier, utbildningar och övningar. Frivilliga kan också utgöra figuranter och ingå i övningsledningar. För att göra detta mer praktiskt skulle man exempelvis kunna jobba i ”de tre blocken”; Södra Vätterbygden (Habo, Mullsjö, Jönköping och Vaggeryd), Höglandet (Tranås, Aneby, Nässjö, Eksjö, Sävsjö och Vetlanda) och Södra länsdelen (Gnosjö, Gislaved och Värnamo). För att få bästa effekt vid utbildning och övningar med frivilligorganisationer bör representanter för aktörer medverka vid planering, genomförande och utvärdering.

8.3 Ökad samverkan mellan frivilligorganisationer

Jönköpings län är, och det framhåller vi gärna i alla möjliga sammanhang, ett samverkanslän med stor öppenhet mellan myndigheter och organisationer på olika nivåer och med varierande verksamhet.

För att utöka denna samverkan bör vi även verka för ökad samverkan mellan olika frivillig- och intresseorganisationer inom länet.

Frivilligorganisationerna har olika struktur där några är av typ lokalföreningar (mest utmärkande i detta avseende är Röda korset, där verksamheten är uppbyggd på ett stort antal små kretsar), några med såväl lokalföreningar och länsförbund och några har bara länsverksamhet. Vissa organisationer verkar nu för att öka samverkan inom respektive organisation, bl.a. Lottorna.

En organisation för samverkan och samarbete mellan olika frivilligorganisationer (FOS) fanns tidigare i länet. För att möjliggöra en ökad samverkan, samtidigt som avnämare av aktuella tjänster kan dra nytta av en ökad samverkan mellan organisationerna, bör vi undersöka möjligheterna att tillhandahålla/anvisa lokal där respektive länsorganisation kan ha sina träffar/kontor. Detta skulle även hjälpa frivilligorganisationerna ekonomiskt genom att

de kan dela hyran för lokal. Den geografiska lokaliseringen kan diskuteras, men bör rimligen vara i Jönköpingsområdet av praktiska skäl.

På sikt bör vi även överväga möjligheten och lämpligheten att göra representant för frivilligorganisationerna till ledamot av F-samverkans styrgrupp (eller åtminstone adjungerad).

8.4 Utbildnings- och övningsverksamhet

Detta fordrar deltagande och engagemang från länets aktörer! Att kalla in förstärkning direkt ”från gatan” (utom möjligen när det gäller ”händer och fötter” – spontanfrivilliga) är inte optimalt. Vi måste därför ge personalen i frivillig- och övriga deltagande organisationer de kunskaper som de förväntas ha nytta av i respektive förstärkningssituation antingen det gäller att vara behjälpliga på värmestugor, servicepunkter, skogsbränder, översvämningssituationer, som stabsstöd eller annat. Förstärkningspersonalen bör också integreras i respektive avnämares normala övningsverksamhet, för att kunna ge förväntad effekt i skarpa lägen. Vill man ha, och ser behov av förstärkning, hjälp måste man plantera och vårda innan man kan skörda!

Projektet ser inte heller några ekonomiska skäl till att inte delta i denna verksamhet. Kommunerna får årligen bidrag från staten för att bättra på sin krishanteringsförmåga och har, enligt den s.k. kommunöverenskommelsen, skyldighet att genomföra såväl utbildnings- som övningsverksamhet under respektive mandatperiod. Att utnyttja frivilliga förstärkningsresurser torde vara ett effektivt sätt att öka förmågan. Motsvarande gäller även för övriga inblandade myndigheter och organisationer.

9. Projektets fortsättning

9.1 Allmänt

En fortsättning av projektet bör ske för att implementera och utveckla resultatet och erfarenheterna. Tiden för en sådan fortsättning bör vara 2016 – 2018 och sammanfalla med Länsstyrelsens utveckling och stöd till aktörer och samverkande organisationer. Avtalsfrågorna bör lyftas fram i projektets fortsättning. De ingick inte i projekt 2014-15. Så fort som de ekonomiska förutsättningarna för 2016 – 2018 är klara så bör en projektplan med budget utarbetas och information ges till frivilligorganisationer och krishanteringsaktörer.

9.2 FFR-ledning

Den tidigare föreslagna FFR-ledningen, utvecklas, organiseras och implementeras. En viktig fråga är bemanningen och dess representation i F-samverkan.

9.3 Nystart av "FOS"

Någon form av samarbetsorganisation för olika frivilligorganisationer bildas, eventuellt bara för den civila krishanteringen. Syftet är att stärka de olika organisationerna genom information, gemensamma aktiviteter m.m.

9.4 Avtalsfrågor

I projekt 2014-15 togs inte avtalsfrågorna upp. Under projektets gång samt med anledning av skarpa händelser har det framkommit att avtal mellan frivilliga och aktörer är en viktig nyckelfråga som bör utredas. MSB har under 2015 låtit utarbeta en fältguide för myndigheters samverkan med frivilliga och frivilligorganisationer. Denna guide kan utgöra en grund för att klargöra hur avtal bör utarbetas för att underlätta utnyttjande av frivilliga i länet.

9.5 Fördjupad och breddad utbildnings- och övningsverksamhet

Utbildnings- och övningsverksamheten bör breddas och utvecklas under projekttiden. Kommuner och andra aktörer måste ta ett större ansvar för planering och genomförande. Lämpliga former för detta bör tas fram, och nya områden som motsvarar avnämarnas behov bör bli föremål för utbildning och övning. Ett tydliggörande av ansvarfördelning mellan aktörer och organisationer bör göras.

9.6 Lokalfrågor

Lämpliga föreningslokaler finns hos vissa frivilligorganisationer men saknas hos andra. Projektet bör undersöka möjligheter för att tillhandahålla lämpliga lokaler, som kan vara gemensamma för flera organisationer, varvid samordningsvinster kan göras. FFR-ledning och FOS kan också behöva lokaler.

Referenser

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

En strategi för förstärkningsresurser. MSB 2009-12-09; diariernr 2009-10825.

Ökad tillgänglighet av frivilligkomponenter. MSB PM 2010-03-04.

Regional samordning och inriktning vid stora olyckor och kriser. MSB publikationsnr 636 – januari 2014.

Att använda, leda och samverka med frivilliga. Mittuniversitetet forskningsrapport 2014.

Utvärdering 2014 av anslag 2:4 Krisberedskap. MSB publikationnr 806-februari 2015.

Anvisningar om hur statlig ersättning för kommunernas krisberedskap får användas. MSB 2015-05-29; diariernr 2015-2409.

Fältguide för myndigheters samverkan med frivilliga och frivilligorganisationer under en kris. MSB publikationsnr 956-december 2015.

Huvudenkät PM. Underlag till enkät om behov av frivilliga förstärkningsresurser. MSB 2012-05-10; diariernr 2012-2799.

Skogsbranden i Västmanland 2014

Bara skog som brinner? FHS 640/214; diariernr 457-6556-2014. (Inklusive rapporter från Norbergs, Fagersta, Sala och Surahammars kommuner).

Utvärdering. Skogsbranden i Västmanland 2014. Västerås stad diariernr 2015/309-KS-169.

Slutrapport skogsbrand. LRF Mälardalen PM 2015-01-07.

Tidningen Hemvärnet #4 2014

Tidningen Civil #3 2014

Tidningen Henry #3 2014

Tidningen Blå Stjärnan #3 2014

Tidningen Tjugofyra7 #23 september 2014

Powerpointpresentationer från SCF och FAK

Länsstyrelser

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Strategi för krisberedskap inom F-samverkan. Version 1.0 (2015-01-28).

F-samverkan. Broschyr. Utgivningsår 2015.

Avtal om Förstärkningsresurser med Frivilliga Automobilkåren i Jönköpings län, FAK. 2015-09-04; diariernr 457-8047-2015.

Länsstyrelsen Hallands län

Frivillig Regional Resursgrupp i Halland (FRG Halland) Projektplan 2013-03-11.

Länsstyrelsen Örebro län

Stöd och förstärkningsresurser i Örebro län. Publikationsnr 2011:44.

Bilaga 1. Ordlista

Förkortning/Begrepp	Betydelse	Anmärkning
Aktör	Myndighet/företag med ansvar för krishantering	
Avnämare	Den som beställer förstärkningsresurser	
Bilkåren	Sveriges Bilkårens Riksförbund	FFO
CBRN	Kemiska-, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel	
FAK	Frivilliga Automobilkåren	FFO
FFK	Frivilliga Flygkåren	FFO
FFO	Frivillig försvarsorganisation enligt frivilligförordningen	Finns 18 st i landet
FFR	Frivilliga Förstärkningsresurser	Endast i detta projekt
FM	Försvarsmakten	Statlig myndighet
FMCK	Frivilliga Motorcykelkåren	FFO
FOS	Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté	
FRG	Frivillig resursgrupp	
FRO	Frivilliga Radioorganisationen	FFO
F-samverkan	Nätverk för krissamverkan i Jönköpings län	Även Ydre kommun
Försvarsutbildarna		FFO
HLR	Hjärt- LungRäddning	
JILL	Jönköpings Läns Integrerade Larm och Ledning	Gemensam ledningsplats
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund	
MR Högländet	Maskinringen Högländet	
MRS	Militärregion Syd	Tillhör FM
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Statlig myndighet
MTE	Motor- och transportenhet	Organiseras av FAK
RAKEL	RAdioKommunikation för Effektiv Ledning	Mobilsystem för "blåljusorganisationer"
RRG	Regional resursgrupp	Finns bl.a. i Hallands län
RSA	Risk- och sårbarhetsanalyser	
RäddSamF	Samarbetsorgan för räddningstjänst i Jönköpings län	Även Ydre kommun
SBK	Svenska Brukshundklubben	FFO
SBS	Svenska Blå Stjärnan	FFO
SCF	Sveriges Civilförsvarsförbund	FFO
SJV	Statens jordbruksverk	Statlig myndighet
SLK	Sveriges lottakårer	FFO
SRK	Svenska röda korset	FFO
SVARK	Södra Vätterbygdens amatörradioklubb	
UHF	Ultra High Frequency	300-3000 MHZ
VHF	Very High Frequency	30-300 MHZ

Bilaga 2. Arbetsgruppen "Frivilliga förstärkningsresurser"

Arbetsgruppen har arbetat oktober 2014 – december 2015 och har haft 12 protokollförda sammanträden.

Gruppen har haft följande sammansättning:

Bernt Blank	Länsstyrelsen
Bengt-Olof Svensson	Trafikverket
Vida Jordén/Roger Garefelt	Jordbruksverket
Tomas Wibble	Region Jönköpings län
Martin Arvidsson/Sara Sandström	Värnamo kommun
Anders Råsberg	Lantbrukarnas Riksförbund
Henrik Ek	Norra Smålands hemvärnsbataljon
Petra Wanselius Hidestål	Blå Stjärnan
Ingela Alkanius	Lottorna
Ove Ånhed/Tommy Torbe	Civilförsvarsförbundet
Claes-Göran Ekhall	Projektledare

A blank sheet of lined paper with horizontal ruling lines spaced evenly down the page.

A blank sheet of lined paper with horizontal ruling lines spaced evenly down the page.

A blank sheet of lined paper with horizontal ruling lines spaced evenly down the page.

Länsstyrelsen
i Jönköpings län